

ETNOHISTORIAS | ETHNOHISTORIES

Gö Caballero

Ngäbere

AUTOR / AUTHOR:

Roger Séptimo Jiménez – Ingeniero Agrónomo / Agricultural engineer

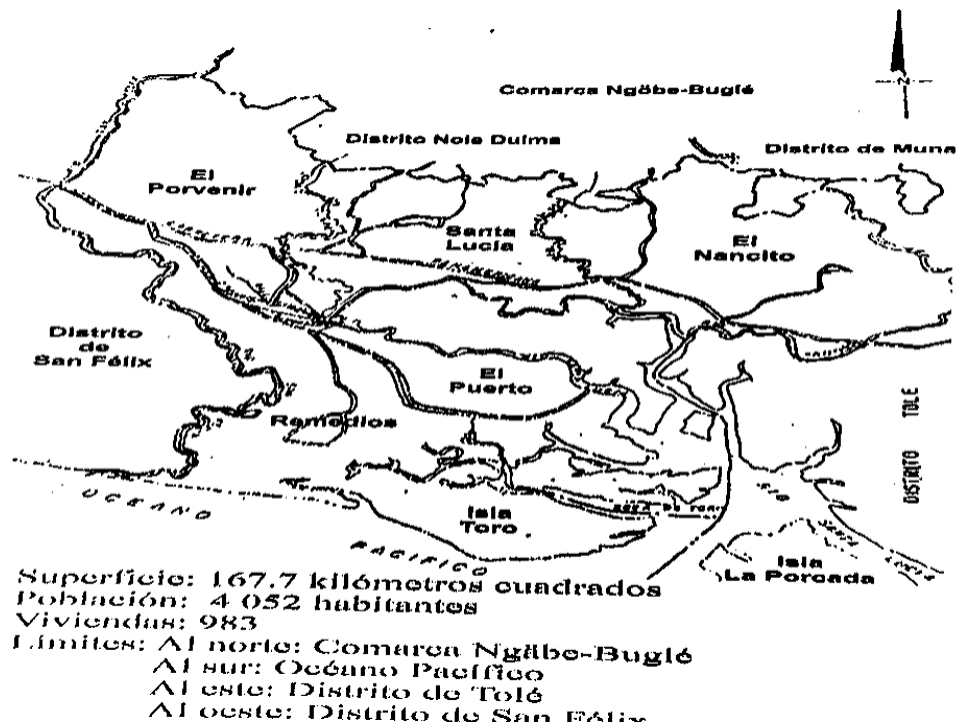
EDITORA / EDITOR:

Luz Graciela Joly Adames – Antropóloga / Anthropologist, Ph.D.

Nie nomlen ngäbegüe abogo, Gö nagualin mrente ne amlen mren ngö namanlingä krií mötda, ngö nebe ñagare krere, abogo namanlin roen ngäbeye niguen Toletda, Remediosda temen, ngö namanlinbe käre göre kädrie nomlen.

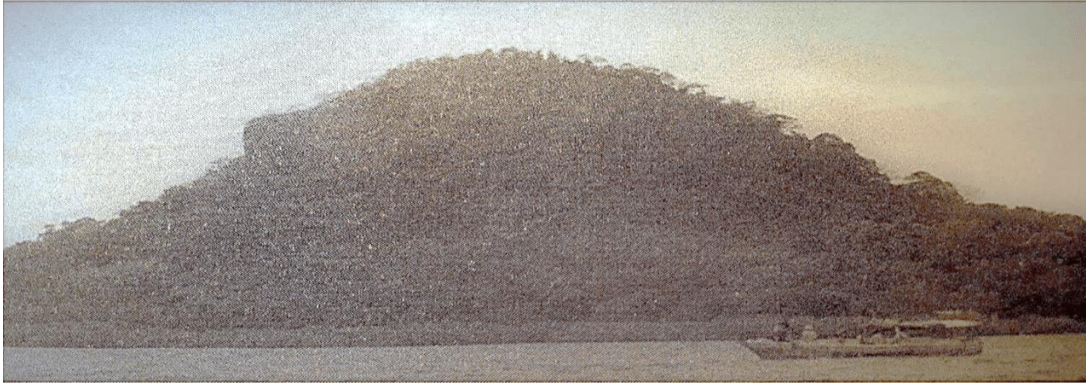
MAPA DEL DISTRITO DE REMEDIOS

Amlen niebare suguiagüe neguan-re abogo Gö niguitalin guare krií, krüguate mrente.

Ne amlen suguia, ngäbe ie namanlinnan gare abogo Gö nomlen ru graire jiti mrente, konti nomlen ru guite España, guite juta madate jondron ngüenan abogo ben ngöi nomlen kuete jite. Nin nomlen toemlen nügüe Remedios.

Ngäbetda niere matare, kugüe ne abogo gare ñacara sulia ye. Nögalingä Remedios näire, krere matare. Sulia nomlen nütte abogo Gö nagualin mrente abogo konti Gö'talin mrente, ne abogo nialingäre käre gare. Ne amlen ngäbeye abogo kugüe ñó gare kuien..

Ne amlen mren grä bäre möta Remedios kentda temen suguia Nomon Guaba nomlen nünen, matdare abogo kä konti nomlen nünen kämialin biti tä kälimen, Guabatü. Suguia ne bata mada arato oguäbiti jutda Remedios té jondron jatalin krüte jogrä amlen ru ñan namanlin nügüe mada Remedios jötrö, nügüe jötrö guä be krere ñan namanlin nügüe. Ru ne abogo nomlen kite España gri metrere ne amlen ru namalin nügüe ñacara Remedios akua sulia abogo nin nomlen tebaire bogon, ne abogo ñó robäre gain ñagare, ne abogo nomlen nebe nütte abogo ru nomlen niguen kä madabiti temen o nomlen nain bätäre digaro. Ne abogo bata sugüia Nomon Guaba bata suguia mada kägüe rü braibare mada Gö be; nanlen abogo kugüe ne rabare bäri blo madabata rü braibare kuete Göbata. Niebare abogo suguia nibu kägüe ne krere abogo grägä ni ngälondre nikuä, suguia nibu kägüe kälondre nibägä érebe, ne abogo juandre mren kriíbiti temen Gö kälennen. Töi tigalin ñó suguiagüe érebe, krere nuendre kuete gare. Nieta abogo ni ne juandretre kuete abogo näire suguia iti kägüe ñan ja migalin tätde. Ni juandre nibägä kue krere nin nügälin jire abogo bata suguia Nomon Guaba kägüe jöträ nguarabe ni mada Gö'lombare nibägä kue kaibe. Ne abogo miadre tätde nikuä niebaretre kuete erere Ne abogo nomanlinra juto nomgrä Gö galandre kuete ya o Gö güe galandre kuäräbe kärera jatalin yägue suguia oguäbiti. Kägüe ñan nomlan oguä kuare, amlen nondre ñó niebare ietre suguiagüe krere.

Suguiä nibu nebe abogo ie Gö nomlen medente, nomlen ñó garetre metre ie. Aicete ribanga jualin tre kueterie ie. Suguiagüe töi dialingätte krörö: Nigalindre botetde aicete abogo nomlan bätäre amlen mägrere kuarä ietre, nanlen abogo ru kuitaga bentre göi mrente Gögüe gotädre bentre nguanre. Ne amlen jä rigardre mren däniguitete amlen müre ribi kruguäte matdarügarette bata, kä rigadrebe ngüenan mren däniguitetde gogüe. Ne amlen nigüitalin guare krií krüguäte kägüe ñadiga rube ngöi jogrä, ne abogo rigaitre matde teri amlen rü guäta nomlen Gögüe abogo tädi jogrä teri ne amlen ñan ja nägüitamlan nguarebetre ie amlen, rigadrebe kronan tiguegä kuära ü jonigalindre kue biti. Rigarde Gö kronan tiguegä ne amlen unsunlin ngö nuamlan kälín ietre kä nguarebebiti temen. Ne abogo bata nomlan ietre suguia güe. Unsunlin ngö roentre ietre rigadregätte olote amlen rigadreta tiguegätá ne krere be jäglun mendhongualen te kronan guitiadregä ta ietre nie bare ie suguiagüe ne amlen nanguamlan jötro rube ie Gö kronan mägäteta. Ne abogo niebare krörö ie suguia güe, ne ñóbata amlen unsunlin ngö nomlen nengä ne amlen Gö nomlen nain mren madatde ne nguan-re.

Aicete abogo kronan tigadregä jäglun kuetre ne kronan guitiadregä tatre ie amlen tädre mren madatde abogo. Konti riatedre abogo ngälienne ñan noemlan ietre, suguiagüe. Niebare ne abogo arato ietre abogo unsunlin ngö roen naamlan tädre diguegä mren ne biti ñagare namlen diguegä kä madabiti temen. Neibare ietre sugiaguë, nikuä ie oro, ngüian rute Gö teri diamlan ietre, ne abogo ñan ere, amlen diamlan braibe ie érebe, ne abogo jatadre ngüenan töadre suguia ye abogo kägüe migadre era abogo gare ne abogo nguamlan ietre Nomon Guaba güe. Ne amlen Gö teri ni guandre ietre kägüe bügadre amlen ñan kuatamlan ietre suguia güe. Ne amlen kä rabadretre tibo bata ne abogo nguanlen ñügüa trösämlan nebe ietre jondron mada ñan noemlan ietre. Nan ja gögamlan ba ietre. Ngäbe ne abogo kägüe noabare köböbe Gö teri abogo gare ñagare metdretari. Nigalin nikuä jobata ne abogo nügalingä nibübe aibe gare, nibübe jatalin Gö kronan mägäteta abogo iti krutalin jingrabre mrenbiti nointda guägäreta, abogo bata itibe nügalingä nire Nomon Guaba ngonti kä nomlen jondron nguen tätde jogrä, niebare ietre suguia güe erere. Kugüe ñögalingä ñötre bata niebare tätde jogrä kue suguia ye biti nigalin nguarebe arato, amlen nikuä krütalin jogrä, kä tare ñagare oguätetre kä ngälien-nen ñagare batatre, abogo janamlan nen mren kriíbiti temen kä kämentdé, riadretre kärera, rübata Gö guare ben krií mrenbiti gare.

Nikua nigalin abogo itibe kä nügalin kugüe nguenanta kagüe , ñó erere niebare jogrä kue suguia ye. Nó bare kuetre jabata Göbe niebare kue suguiaye, suguiagüe era erere niebare ietre, niebare kue suguia ye kugüe niebare kue krere nögalingätre bata niebare kue suguiaye kugüe niebare kue krere nögalingätre bata niebare kue suguiaye. Niebare kue: Namanlintedre mren kriíbiti temen amlen nomlen nain jämen, batibe müre krií matda nügalin bata kä nigalin ngüenan rübe göi mren biti temen kä madabiti, guä amlen jänigalimen mren dänigüite oguäre te kue. Müre ribi kägüe kidalimen mren däniguitete. Nigalimen mrente nguse rube göi jogrä, nigalinbe guitiegä kä madabiti temen, kondi mren dänigüite ñácara amlen kä nõtare, amlen kä bä jenen arato.

Ne amlen ru jatabare kratí ietre, kuekuebe nünanlingä jogrä. Kä namanlin toen krií temen ietre, ni nire nünen ñácara të kä be rä namanlin kure bititre, ne abogo sulia nomlen ngötain rutde Gö teri abogo rä namanlin roentre ie. Nö kriígrí be, ngutio kriígrí, kia kriígrí be namanlin toentre ie, namanlin t namalinoen janäre jogrä ietre , amlen ñó kräkügüa, ngutio kuäkügü amlen kia kunkügu erebe jogrä namanlin toentre ie. Ne akua ñan nigalintre kämigüe ñäräre amlen nigalintre kämigüe ñäräre amlen nigalin Gö kronan mrüguebata, abogo namanlinra ben jabata. Namanlin kena ü nite Gö kronante amlen namanlin tague jaba kugüe namanlin roentre kuin ietre ni nire namanlin ñague namanlin nebe roen ietre. Kuata namanlin teri namanlin niere, namanlin nebe tare ie namanlin niere akua namanlin tiguegä jäglum amlen teri ñó bätägä be nguarabe namanlin nebe, rä bätäbe nguarabe arato. Abogo suguiagüe niebare ne abogo krägä ñäg nomlen Gögüe abogo guara namanlin kuete teri abogo kämigadre jabata gare. Kä namanlin nebetre tibo batatre amlen namanlin nebe ñüguä nomlen kuátibe abogo träse. Nügua ne abogo nõtetde ñácara, oguä käre abogo bate viyo döguä nguen diguegä kare, bata ore nguen kuati käre arato, kague mrö driebare bäre bäre ietre akua ñan kalingäbiti kuetre suguiagüe ñägäbare ietre bata. Ne akua viyo

bata ore ne abogo guiere abogo ñan nūgalin garetre ie; ne abogo nomlen nūen Gō bata namanlin toentre ie.

Ne abogo ni krörō ni rabai nūnen nire raire Gō teri amatibe, amlen ni nire ñagare mada arato, sulia nongā rute ngōtalin-ra jogrā arato. Ru teri abogo ni grögō be amelen Kā rā kure té sulia ngūtetde guisete. Suguia güe niebare ietre erere oro ngūian diamlantre ie krere nigalin toen konti ru bātābe nguarabe, bata jondron bātābe nguarabe arato té toalintre kue ne abogo nigalin niguen jabiti niguen temen namanlin toentre ie. Nikuā kena jabata ne nīgalindre bren, di nigalin krütetre itire, itire ja jīōbiti kontdi krütalin iti, namanlin nikūgūbe bitī mada krütalin, iti ne krere nigalin krüte itire, itire ja jīōbiti ñō bātābe nguarabe ñag nomlen Gō güe abogo guisite, abogo rā bata nigalin krütetre. Namanlin nibube nire amlen Gō kronan mägā nguitialingā ta ietre ben guairebe ru mialin teta kuetre bitī nangualin tá nūgalin be gōgā mrembiti move temen kā jenenantde, kā ñan toare té.

Konti jatalinta nguarabe kite mrebniti temen te kā grā jatabare ie, kā nūgalinta gare ie, kāi konti nigalin mrebniti, konti nūgalinta. Konti jatalinta jate, akua iti krütalin mrebniti temen itibe namanlin nire abogo nūgalintre Nomon gonti.

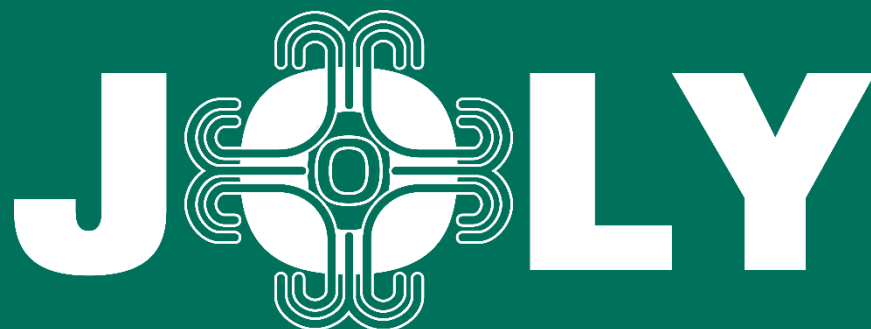
Nugalinta suguia gonti, kugūe nōgalingā ñō batatre erere niebare kue, niebare kue tätde bitī namalin kitalintde jadūgue temen kribiti konti nīgalinbe kueguebe kribiti kāre gare. Oro, ngūian jāgātalin kue bialin kue suguia ye. Suguia güe oro, ngūian dialin. Abogo bata Nomon Guaba namanlin blo jagrā mada suguia itibe jabata. Suguia iti ne abogo kāgūe ñan jamialin tätde kue bitī tō namanlin oro-ye, ngūian-ye. Ne bitī, ne amlen batibe Gō ñan namanlin ru güete jiti amlen ru namanlin nente ñagare, amlen kā namanlin ta jāmen mrebniti nongrā.

Ne amlen ru namanlin nūgueta kratīf Remedios jondron rūrūbainenta, amlen mrebn ngō namanlin krūguāte mōtda nialingā arato, nebiti mrebn ngō nebata ñagare abati kā nūgue ne.

Arnold
1-8-86

Luz Graciela

CONTENIDO DE DOMINIO PUBLICO
PUBLIC DOMAIN CONTENT

